

Kanarialintuja hiilikaivoksessa?

KOMMENTTEJA JANNE KIVIVUOREN
ARTIKKELIIN

1.

Jos ehdoin tahdoin haluaisi muuttaa Janne Kivivuoren artikkelissaan kuvaileman tutkimuksen tulokset lööppien kielelle, ne voisivat kuulua esimerkiksi seuraavasti: *”Poliisi-tv yllyttää varastamaan”*. Kieltämättä muotoilu kuitenkin kertoisi enemmän lööppien kielestä kuin Kivivuoren kokoamista tutkimustuloksista. Silti tuollaisenkin muotoilun ja Kivivuoren tutkimuksen välille olisi mahdollista esittää perustellusti yhteys, hieman samaan tyyliin kuin itse artikkeli esittää otsikkonsa mukaisesti yhteyden rikosuutisoinnin ja nuorten rikoskäyttäytymisen kesken.

Tältä osin erityistä huomiota voikin kiinnittää artikkelin otsikointiin. Rikosuutisoinnilla tarkoitetaan etupäässä kahta asiaa: *Poliisi-TV* ja *Rikosraportti* -tyyppisiä televisio-ohjelmia sekä iltapäivälehtien lööppejä ja etusivuja, joita artikkelissa kutsutaan termillä *”katujen rikosjulkisuus”*. Otsikon nuorilla tarkoitetaan anonyymisti lomakekyselyyn joulukuussa 2002 osallistuneita 14–16-vuotiaita, helsinkiläisiä koululaisia. Rikoskäyttäytymisellä puolestaan tarkoitetaan ilmoitettua osallisuutta joko vakavaan väkivalta- tai omaisuusrikokseen. Näistä edellisiä ovat rahan kirstäminen uhkaamalla, ryöstö, pahoinpitely tai aseella uhkaaminen. Vastaavia omaisuusrikoksia taas ovat ajoneuvon varastaminen, autoon murtautuminen tai varastoon murtautuminen.

Otsikkokäsitteillä – rikosuutisointi, nuoret ja rikoskäyttäytyminen – on siis merkittäviä tarkempia täsmennyksiä, jotka kaikki käyvät kyllä selkeästi ilmi itse artikkelista. Jäljelle kuitenkin jää otsikoinnin ongelmallisin kohta *”seuraamisen yhteys”*. Aluksi huomio kiinnittyy siihen, että pelkkä *”yhteys”* ei ilmeisesti tässä yhteydessä ole ollut riittävä merkittäjä, vaan se on edellyttänyt seurakseen verbin *”seurata”*. Nopea mielle yhtymähän nyt on, että otsikon mukaisesti rikoskäyttäytyminen todella jollakin tavalla *seuraa* rikosuutisoinnista, vaikka suoranaisesti juuri tähän verbi ei viittaakaan. Sen sijaan käsitteellä viitataan *määrällisenä* kysymyksenä siihen, miten paljon kyseiset helsinkiläiset 14–16-vuotiaat koululaiset ilmoittavat seuraavansa edellä mainittuja medioita.

2.

Varsinainen tutkimus käydään artikkelissa seikkaperäisesti läpi. Sen tulokset voidaan kiteyttää neljään väittämään, joista kutakin seuraavassa lyhyesti kommentoin (puuttumatta itse tutkimuksen menetelmällisiin puoliin):

(1) Rikosaktiiviset nuoret seuraavat muita nuoria enemmän television rikostodellisuusohjelmia.

Nuorilla siis tarkoitetaan edellä mainitun ikäisiä helsinkiläisiä koululaisia, rikosaktiivisuudella ilmoitettua osallisuutta edellä mainituissa väkivallanteoissa ja omaisuusrikoksissa ja television rikostodellisuusohjelmilla *Poliisi-TV:tä* ja *Rikosraporttia*. Täsmennysten ohessa voi miettiä vastaavan yhteyden pitävyyttä jonkin toisen käyttäytymisen ja seuraamisen kohteena olevan toiminnan suhteen. Voisiko esimerkiksi olettaa, että liikunta-aktiiviset nuoret seuraavat muita nuoria enemmän television urheiluohjelmia? Rinnastus johtaa kiinnostavaan asetelmaan, jota Kivivuorikin artikkelissaan käsittelee. Samalla tavalla kuin runsaan liikunta-aktiivisuuden, myös rikosaktiivisuuden voi nähdä vievän aikaa pois esimerkiksi juuri television vastaavien ohjelmien seuraamiselta.

Toinen kiteytys on niin ikään suora lainaus itse artikkelista:

(2) Rikosaktiiviset nuoret seuraavat katujen rikosjulkisuutta aktiivisemmin kuin muut nuoret.

Jälleen on syytä pitää mielessä edellä mainitut täsmennykset koskien rikosaktiivisuutta, nuoria ja katujen rikosjulkisuutta. Näistä viimeksi mainittu onkin terminä kiinnostava. Iltaapäivälehtien lööppien ja etusivujen sisällyttäminen tämäntyyppiseen tutkimukseen on, kuten Kivivuorikin toteaa, ainutlaatuista. Kenties joku voisi pitää tällaista aineistoa kyseenalaisena nimenomaan suhteessa niinkin vaatimaan käsitteeseen kuin "rikosuutisointi". Kuitenkin ajatellen tällaisen aineiston levinneisyyttä ja näkyvyyttä nimenomaan urbaanissa ympäristössä, sitä ei voi olla – käytäkseni Kivivuoren käsitettä – "seuraamatta" vaikka vasten tahtoaankin. Tässä suhteessa artikkeli nostaa esiin tärkeän, fyysiseen ympäristöön itseensä liittyvän ilmiön. Pelkkä sen vaikutuspiirissä oleminen – sillä noihin lööppeihin ja etusivuihin ei kaupunkiympäristöissä liikkua voi olla törmäämättä – on kuitenkin *seuraamista* koskevana kysymyksenä ongelmallisempi kuin tiettyjen tv-ohjelmien tietoinen, valintaan perustuva katsominen.

Kolmas kiteytys koskeekin sitten juuri televisiota siinä merkityksessä, johon viittasin alussa lööppikielelle muutetulla esimerkillä:

(3) Nuoret, jotka seuraavat television rikostodellisuusohjelmia aktiivisesti, ovat syllistyneet vakavaan omaisuusrikokseen *viisi kertaa* todennäköisemmin kuin nuoret, jotka eivät seuraa kyseisiä ohjelmia (kursivointi Kivivuoren).

Ensinnäkin, jo tutuiksi tulleiden täsmennysten lisäksi on syytä korostaa edelleen, että niin osallisuus omaisuusrikoksiin kuin kyseisten tv-ohjelmien katsominenkin perustuvat nuorten haluun ilmoittaa niistä lomakekyselyssä. Toisekseen, kuten Kivivuorikin korostaa, rikosaktiivisuuden ja katsomisaktiivisuuden välistä kausaaliyhteyttä on vaikea todentaa. Toisin sanoen, voi vain spekuloida, katsovatko nuoret rikos-ohjelmia, koska ovat rikosaktiivisia vai ovatko he rikosaktiivisia, koska katsovat noita ohjelmia.

Viimeinen kiteytykseni koskee sukupuoleen liittyvää havaintoa:

(4) Rikosmedian yhteys rikollisuuteen on selvästi voimakkaampi poikien kuin tyttöjen keskuudessa.

Toisaalta, kuten Taulukosta 1 näemme, tuo yhteys on vastaavalla tavalla selvästi voimakkaampi myös niillä, joiden matematiikan arvosana on alle 7, joilla on alhainen itsekontrolli ja jotka suhtautuvat hyväksyvästi väkivaltaan. Sen sijaan että tämän-

kin väitteen liittäisi saumatta rippikouluikäisiin, helsinkiläisiin humanistipoikiin, on syytä Kivivuoren tapaan korostaa, että ”mediavaikutukset eivät ole mekaanisia ja automaattisia, vaan monenlaisten konteksti- ja sisältötekijöiden ehdollistamia.” Yhtä kaikki havainnot ovat riittävä peruste huomioille, jotka Kivivuori ilmaisee artikkelinsa lopuksi: ”Rikosmedian erityissuhde rikosaktiivisten poikien ja miesten vähemmistöön on ilmeinen yhteiskunnallinen ongelma, mutta median käyttö yleisesti näyttäisi vähentävän massarikollisuutta vaikuttamalla ihmisten ajankäyttötapoihin ja vetämällä nuoria kodin kontrollin piiriin” (kursivoinnit Kivivuoren). Yhtäältä mainitunkaltainen erityissuhde koskisi siis nimenomaan poikia. Toisaalta median parissa vietetty aika on pois rikosten parissa vietetyltä ajalta. Ainakin tietokonepelien suurkuluttajia ajatellen tutkimuksen päätelmiä voi pitää ilouutisena: mitä enemmän pojat puuhaavat pelien parissa, sen parempi.

3.

Kivivuoren artikkeli ei kuitenkaan käsittele tietokonepelejä. Tällä areenalla kysymyksenasettelu kaikkineen olisi varmaan pitänytkin rakentaa lähes kokonaan toisin alkaen jo yksinkertaisesti siitä, että peleissä ei suinkaan ”seurata rikosuutisointia”, vaan – kuten esimerkiksi *Grand Theft Auto* -peleissä – osallistutaan simuloituun rikolliseen toimintaan, niin vakaviin väkivallantekoihin kuin omaisuusrikoksiinkin.

Artikkelia kehystävät varsin mielenkiintoiset katsaukset. Alussa tarkastellaan rikosuutisoinnin määrällistä kasvua länsimaissa sekä tutkimuksia, joissa on pohdittu yhteyksiä tällaisen uutisoinnin ja rikollisuuden välillä. Artikkelin lopuksi Kivivuori esittelee tutkimuksen rajoituksia ja pohtii laajemmin sen pohjalta esiin nousevia tärkeitä jatkokysymyksiä, jotka kaikki liittyvät tavalla tai toisella voimakkaana koettuun median läsnäoloon.

Ensimmäinen näistä koskee fiktiivisen viihteen (johon voisi lukea niin Kivivuoren mainitsemien *Kylmäverisesti sinun* kuin vastikään lähetetyn *Nollatoleranssi* -sarjan, tai edellä mainitut tietokonepelit) ja uutisoivan rikosviihteen välistä rajaa. Tätä kysymystä on sivunnut esimerkiksi Elina Välimäki pro gradu -tutkielmassaan ”12-vuotias *Poliisi-TV*: faktapohjainen rikosohjelma genrenä” (Turun yliopisto 2001).

Toinen kiinnostava kysymys koskee rikoksen tekemisen ”normaaliksi” mieltämistä, joka on liitettävissä uutisointiin kuuluvaksi yleisemmäksikin piirteeksi. Toisin sanoen uutisoitaessa tapahtumista tullaan samalla todentaneeksi ilmiöiden olemassaolo, joka on paitsi mahdollista myös helppoa kokea normaaliksi. Kun uutisointi keskittyy rikoksiin (kuten ”katujen rikosjulkisuudessa” näyttää käyneen), niistä tulee elimellinen, ”normaali” osa arkipäivän visuaalis-fyysistä ympäristöä. Tästä näkökulmasta rikoksiin syyllistyvä nuori ei suinkaan käyttäydy poikkeavasti, vaan yksinkertaisesti noudattaa olemassa olevaa ”normia”.

Kolmas Kivivuoren pohtima kiinnostava kysymys koskeekin juuri sellaista ”tilan semiotiikkaa”, joka näyttää entistä olennaisemmalta nimenomaan urbaaneja ympäristöjä koskevassa kehityksessä. Fyysisen ympäristön merkkejä tarkkaillaan ja tulkitaan tiettyjen tarkoituksien valossa. Yksi keskeinen tarkoitus saattaa olla mahdollisuus rikosten tekoon. Tuon fyysisen ympäristön ei kuitenkaan tarvitse olla myös fyysisesti koettu, vaan se voi olla pelkästään nähty ja sinällään jopa fiktiivinen, kuten esimerkiksi rikoselokuvissa. Mutta miten tutkia sitä, millä tavalla fyysisen ympäristön ”tilan semiotiikkaa” on opittu tulkitsemaan katsomalla elokuvia ja vielä nimenomaan rikostarkoituksessa?

Viimein Kivivuori pohtii myös rikollisuuteen kenties liittyvää halu-rakennetta: ”että rikosuutisoiva media antaa rikokselle ja rikoksen tekijöille *maineen*”. Kiinni jäänyt rikollinen ei ainoastaan joudu vankilaan, vaan pääsee myös otsikoihin, lööp-

peihin ja uutisiin, kenties joskus jopa eräänlaiseksi sankariksi, jonka selliin tulvii ihailijakirjeitä. Tällainen julkisuuden monin tavoin ruokkima mahdollisuus saattaa hyvinkin viehättää keskenkasvuisia kaupunkilaispoikia, joiden on helppoa kokea olevansa kasvottomaan massaan hukkuvia "nobodyja". Kenties Kivivuoren rajaama riskiryhmä, pojat, on tässä suhteessa ikään kuin kanarialintu hiilikaivoksessa eli myös laajempaan yhteiskunnalliseen viritykseen ensimmäisenä reagoiva kello, jonka hälytysääni kannattaa kuulla – vielä kun se on mahdollista.